

# Ihmisoikeuskeskus

YK:n vammaisyleissopimus arjessa –  
Ihmisoikeudet kuntien toiminnassa

Vammaisneuvostopäivä 2.2.2017

Oulu

IHMISOIKEUSKESKUS  
MÄNNISKORÄTTSCENTRET  
HUMAN RIGHTS CENTRE



# Kenellä on oikeus, kenellä velvollisuus?

- Rights holders - Duty bearers
- Perus- ja ihmisoikeudet synnyttävät jollekin oikeuden ja toiselle velvollisuuden: pääosin oikeudet ovat yksilöllä (mutta myös ryhmällä) ja velvollisuus valtiolla/julkisella vallalla.
- Oikeutta voi vaatia toteutettavaksi



# Yksilönoikeuksia ja kollektiivioikeuksia

## ■ Yksilönoikeuksia

- Perinteiset vapausoikeudet: esim. oikeus elämään, oikeus vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen, oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin

## ■ Yksilönoikeuksia, joilla kollektiivinen ulottuvuus

- Esim. yhdistymisvapaus, uskonnonvapaus, oikeus perustaa perhe

## ■ Ryhmien oikeuksia

- Joiden subjekti yksilö: vähemmistöjen oikeudet, esim. oikeus nauttia omasta kielestä ja kulttuurista

## ■ Kollektiivioikeuksia

- Suppeassa merkityksessä: kansojen itsemääräämisoikeus, alkuperäiskansojen oikeudet, oikeus rauhaan, oikeus ympäristöön, oikeus kehitykseen



# Ihmisoikeuksien toteuttamisen tasoja ja toimijoita

## Tasoja

- Perustuslaki
- Muu lainsäädäntö
- Laintulkinta
- Hallinnolliset prosessit
- Poliittikaohjaus
- Toimintaohjelmat
- Valvonta

## Toimijoita

- Valtio, kunnat
- Muut viranomaiset
- Tuomioistuimet
- Palveluntarjoajat
- Yritykset
- Kansalaisjärjestöt
- Kansalaiset



# Mihin ihmisoikeudet valtiota velvoittavat?

## ■ Kunnioittaminen

- Valtion on pidättäydyttävä loukkaamasta ihmisoikeuksia tai puuttumasta niiden nauttimiseen

## ■ Suojelu

- Valtion on tarjottava suoja ihmisoikeusloukkauksia vastaan

## ■ Turvaaminen

- Valtiolta edellytetään aktiivisia toimenpiteitä
  - Esim. voimavarojen suuntaamista terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi (PL 19 § )



# Entä kun oikeus ei toteudu?

- Ideaalimaailmassa kaikkien kaikki oikeudet toteutuisivat täysimääräisesti.
- Jos jokin perus- tai ihmisoikeus ei toteudu, on mahdollista vaati sitä toteutettavaksi.
  - Mutta miten?



# Haasteet oikeuksien toteutumisessa

- Oikeustietoisuus
  - Kuntien viranomaiset: ”istuvat oikeuksien päällä”
    - Jos eivät tiedä, mitä oikeuksia asiakkaalla on, niiden toteutuminen epätodennäköistä
  - Asiakkaat: ”valttikortit takataskussa”
    - Jos eivät tiedä, mitkä ovat omat oikeudet, on vaikea vaatia niiden toteutumista
- Koulutus: viranomaiset ja oikeuksien haltijat



# Oikeuksien vaatiminen

- **Oikeussuojakeinot**
  - Kansalliset: tuomioistuimet, laillisuusvalvojat, valvontaelimet, muut viranomaiset (mm. AVI, Valvira), muutoksenhakulautakunnat
  - Neuvontapalvelut ja tehokkaat matalan kynnyksen oikeussuojakeinot





# Täytäntöönpanon valvonta

- Määräaikaisraportointi
  - Sopimuksen täytäntöönpanoa valvoo kansainvälisesti vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea, jolle sopimuspuolet raportoivat.
    - Määräaikaisraportti / rinnakkaisraportit → oikeusloukkaukset ja ongelmat komitean tietoon → käsittely komiteassa ja loppupäätelmät
- Kansallinen valvontajärjestelmä
  - Tehtävänä edistää, suojella ja seurata yleissopimuksen täytäntöönpanoa.
    - Seuranta: tunnistaa täytäntöönpanoon liittyviä ongelmakohtia ja tehdä näkyväksi vammaisten ihmisten oikeuksien toteutumisen ongelmia.



# Edistäminen, suojelu ja seuranta

## ■ Edistäminen

- Oikeustietoisuuden lisääminen: *Mitä oikeuksia yksilöillä on? Mitä velvollisuuksia julkisella sektorilla on?*
  - Koulutus

## ■ Suojelu

- Oikeuden saavutettavuuden parantaminen: *Miten saan oikeuteni toteutumaan täysimääräisesti? Miten vaadin oikeuksiani?*
  - Neuvontapalvelut ja matalankynnyksen oikeussuojakeinot

## ■ Seuranta

- Oikeudenloukkauksien ja puutteiden tunnistaminen: *Missä oikeudet eivät toteudu täysimääräisesti?*
  - Yhteistyö vammaissopimuksen toimijoiden ja ruohonjuuritason toimijoiden kanssa.



IHMISOIKEUSKESKUS  
MÄNNISKORÄTTSCENTRET  
HUMAN RIGHTS CENTRE



[info@ihmisoikeuskeskus.fi](mailto:info@ihmisoikeuskeskus.fi)

[www.ihmisoikeuskeskus.fi](http://www.ihmisoikeuskeskus.fi)

[www.facebook.com/Ihmisoikeuskeskus](http://www.facebook.com/Ihmisoikeuskeskus)

Twitter: @FIN\_NHRI